

Als je kind er niet meer is

Documentairemaakster Annelies Heesakkers portretteerde voor Human twee ouderparen die een dochter verloren aan zelfdoding. Vellah en Otto de sensuele Rietveldstudente Esther, Lenny en Has de eigenzinnige Fijkje.

Als je kind er niet meer is is een ontzettend intieme film die juist daarmee de vraag oproept hoe dicht je eigenlijk bij het verdriet van een ander kan komen. En of dat ooit dicht genoeg is. Het zijn vragen die voor de ouders nog veel prangender zijn. Alle vier worstelen met de vraag of ze iets niet hebben gezien wat ze wel hadden moeten zien. En of ergens tussen de spullen die achterbleven misschien nog antwoorden liggen. Beide jonge vrouwen beschreven zichzelf in afscheidsbrieven of dagboeken in termen van verliezers. Achterblijvers in een wereld die hen niet toeliet, een tijd die hen niet paste. Maar de diepste wanhoop die Esther en Fijkje tot hun daad dreef blijft onkenbaar.

De ouders van Fijkje verloren hun dochter in 2013, de ouders van Esther in 1982, maar hun pijn is niet wezenlijk verschillend. Verdriet slijt niet. Het neemt hoogstens andere vormen aan. Amerikaans hoogleraar humanistiek Ruth Leys, die veel heeft geschreven over trauma, schrijft in een van haar boeken: ‘de ervaring van het trauma [...] weigert als verleden te worden gerepresenteerd’. Dat sluit aan bij wat Heesakkers’ documentaire toont. Een verlies van deze omvang houdt nooit op en wordt nooit iets van het verleden. Dat is in feite ook een les aan de omgeving van nabestaanden; dat voor iemand die een kind verliest aan zelfdoding die pijn altijd urgent blijft en daarmee ook de behoefte erover te praten. In de woorden van Vellah: ‘Ik stik erin als ik er niet over praat.’

De nabestaandenbijeenkomsten die Vellah al ruim twintig jaar organiseert samen met Jannie Schuit tonen dat ook. Die bijeenkomsten vormen geen traject met een begin en een einde. Velen blijven tot in lengte van jaren terugkomen. Voor de omgeving kan dat soms lastig zijn om te begrijpen.

Natuurlijk, er is de troost van het delen, het besef dat je niet de enige bent met die pijn, maar waarom keer op keer hetzelfde vertellen? Toch is juist dat noodzakelijk. Wie stopt het verhaal te vertellen, raakt twee dingen kwijt: de ander en zichzelf.

Verhalen zijn de constructie van onze identiteit; wij zijn allemaal ons eigen verhaal. Als een boek dat we aldoor navertellen en waaraan constant nieuwe hoofdstukken worden gevoegd. Tot er een hoofdstuk is dat zich niet laat afsluiten, zich zelfs volledig onttrekt aan dat narratief, dat verhaal van ons leven. Filosofe Susan Brison beschrijft trauma daarom als een ‘breuk in het lopende narratief’ dat onze identiteit vormt. Het brengt alles tot stilstand en belemmert de mogelijkheid om aan een nieuw hoofdstuk te beginnen. Lenny beschrijft die stilstand waartoe haar leven kwam na de dood van Fijkje. Hoe ze zichzelf elke dag een taak stelde, om te voorkomen dat ze haar bed of de deur niet meer uitkwam.

Het is moeilijk en wellicht zelfs onmogelijk om vanuit de schaduw van dat verdriet ooit nog werkelijk terug te keren naar het eigen verhaal. Daarvoor is de breuk die is geslagen te groot en te definitief. En dus vertellen deze vier mensen keer op keer het verhaal van hun kind. In de kamer die Lenny en Has inrichtten met spullen van Fijkje, in de boeken van Vellah en het pianospel van Otto. En uiteraard ook in deze documentaire, waarmee Heesakkers terecht niet zoekt naar antwoorden of oplossingen, maar alle ruimte biedt aan dat verhaal en het dicht, heel dicht bij de toehoorder brengt.

De documentaire *Als je kind er niet meer is* wordt op 23 september 2014 uitgezonden op NPO2, om 23.00. Meer informatie is te vinden op de site van omroep Human: www.omroephuman.nl/2doc/als-je-kind-er-niet-meer-is

Elise van Dam, Filmrecensent.

IN ZEE WIL IK EINDIGEN.
OM NOG OVERAL TE STROMEN,
WAAR IK NIET BEN GEWEEST.